

Ruch biblijny i liturgiczny

Nr 3

ROK XVII

1964

LIST PASTERSKI BISKUPÓW POLSKICH Z OKAZJI WEJŚCIA W ŻYCIE SOBOROWEJ KONSTYTUCJI O LITURGII ŚWIĘTEJ

Umilowane Dzieci Kościoła Chrystusowego!

Odbywający się w Rzymie Sobór Watykański Drugi, którego obrady budzą szerokie i życzliwe zainteresowanie w całym świecie, przyniósł nam dotąd jako owoc swych prac, dwie konstytucje kościelne, uchwalone przez publiczne zgromadzenie soborowe i zatwierdzone przez Ojca Świętego w dniu czwartym grudnia ubiegłego roku. Są to: konstytucja o liturgii świętej i dekret o środkach społecznego porozumiewania się.

Szczególne znaczenie dla Kościoła ma konstytucja o Świętej Liturgii, która w myśl zarządzenia Papieża weszła w życie w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu, dnia 16 lutego bieżącego roku. Temu zbiorowi postanowień mających na celu odnowienie, rozwój i należyte przystosowanie liturgii do potrzeb dzisiejszego życia religijnego, poświęcił Sobór najwięcej czasu i pracy podczas pierwszej sesji, a również zajmował się nią, choć w mniejszym stopniu, w czasie obrad drugiej sesji soborowej, gdy były rozpatrywane poprawki, wniesione do projektu konstytucji i odbywało się przewidziane regulaminem Soboru głosowanie tak nad poprawkami, jak i nad całym tekstem konstytucji.

Może się nasunąć pytanie, czy istotnie liturgia ma tak doniosłe znaczenie, że Sobór poświęcił jej znaczną część swoich obrad, oraz na czym właściwie opiera się to specjalne znaczenie liturgii w całokształcie wszystkich innych spraw, jakimi zajmuje się Sobór Powszechny.

Znaczenie Liturgii Świętej wynika z ciągłej i żywej obecności Chrystusa w Kościele. Obecność i działalność Jezusa na ziemi miała miejsce w ściśle określonym czasie: od poczęcia Zbawiciela, aż do Jego śmierci, zmartwychwstania i wniebowstąpienia. Chrystus umarł za nas na krzyżu, by nas odkupić. Samo wspomnienie bezgranicznej ofiary Jezusa, poniesionej dla nas, budzi w sercach naszych zrozumiałe uczucia miłości i wdzięczności dla naszego Odkupiciela.

Te jednak wspomnienia i uczucia łączyć się powinny z pamięcią na słowa Zbawiciela, a były to już ostatnie słowa, wypowiedziane do ludzi na ziemi: „**A oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do skończenia świata**” (Mt 28,20). Jest to zapewnienie, że Chrystus jest wciąż z Kościołem, że spełnia bezustannie swe posłannictwo w stosunku do wszystkich ludzi, których wyrwa od śmierci wiecznej, sam umierając za nich, i daje im życie przez swoją ofiarę.

Jezus jest rzeczywiście wśród nas ciągle obecny. Stawszy się najwyższym, wiecznym i doskonałym kapłanem, jak pisze Święty Paweł: „samego siebie ofiarował niepokalanym Bogu”, aby krew Jego oczyściła „sumienie nasze od uczynków martwych, dla służenia Bogu żyjącemu” (Hebr. 9, 14). Ustanowił widzialne kapłaństwo, które według słów Piusa XII jest „przedłużeniem sprawowania kapłaństwa Jezusa Chrystusa przede wszystkim przez liturgię świętą” (enc. Mediator Dei). Dzieje się to przez Mszę świętą, gdy Chrystus jest obecny w ponawianej Ofierze Krzyża, z różnicą, zachodzącą jedynie co do sposobu ofiarowania się Jezusa. Dzieje się to przez sakramenty święte, które są narzędziami, dającymi ludziom udział w życiu nadprzyrodzonym, a w szczególności przez Najświętszy Sakrament, gdzie już nie tylko za pośrednictwem łaski swojej, ale przez swą prawdziwą rzeczywistość i istotną obecność Chrystusa działa, przebywając wśród nas pod postacią chleba i wina, oraz zasilając swym Ciałem i Krwią dusze nasze na żywot wieczny.

Święta Liturgia, jako całokształt przepisanych przez Chrystusa i Kościół obrzędów i modlitw, jako zbiór znaków widzialnych i skutecznych dla uświęcenia ludzi, oraz do oddawania czci Bogu przez Kościół, spełnia wielkie zadanie ciągłego utrzymywania obecności Jezusa w Kościele, oraz spotykania się człowieka z Bogiem, uczestniczenia ludzi w życiu Chrystusa. Liturgia obejmuje siedem Sakramentów Świętych, sakramentalia, modlitwy i obrzędy, towarzyszące odprawianiu Mszy świętej, szafowaniu Świętych Sakramentów i sakramentaliów, a wreszcie modlitwę brewiarzową, która jest kościelną modlitwą publiczną. Kościół bowiem jest społecznością modlącą się, ma swoją własną modlitwę, zgodną z jego naturą społeczną.

Nie można jednak zapominać, że w liturgii wszystko jest zwrócone do Mszy świętej i do obecności Jezusa w Najświętszym Sakramencie. Inne Sakramenty są związane z Eucharystią, zawsze prowadzą do Najświętszego Sakramentu, jako najwyższego celu. Dzięki Eucharystii, w liturgicznych obrzędach Mszy świętej, nieustannie odnawianej, Jezus Chrystus jest w swej sakramentalnej postaci wciąż wśród nas obecny, a wyznawcy Kościoła pozostają z Nim w ściślejszej łączności, przyjmując Go w Komunii świętej. Eucharystia jest więc ośrodkiem całej Liturgii Kościoła katolickiego, jest bowiem źródłem Jego życia i źródłem Jego siły przez tą ciągłą obecność Jezusa w Kościele. Stąd powstaje to szczególne znaczenie liturgii w Kościele katolickim.

Mamy jeszcze inny powód, dla którego Liturgia jest dla nas tak droga i czcigodna; Święte obrzędy liturgiczne są wyrazem naszej wiary; jaką jest wiara, taką jest i modlitwa człowieka modlącego się. W kulcie, oddawanym Bogu przez Kościół, w modlitwie publicznej Kościoła, znajduje swój wyraz prawda Boża, głoszona przez Chrystusa, podawana i dzisiaj w swej niezmiennej formie wszystkim ludziom do wierzenia przez Kościół katolicki. Powiedział Święty Papież Pius X o Liturgii, że jest ona „Pierwszym i niewyczerpanym źródłem prawdziwie chrześcijańskiego życia”.

W Liturgii powtarzają się ponownie przeżyte dzieje Jezusa Chrystusa. Przed naszymi oczyma rozwija się i przesuwa życie naszego Zbawiciela. W obrzędach roku liturgicznego Chrystus odżywa i ukazuje się nam w różnych momentach Swego przebywania na ziemi, wzywając nas głosem Kościoła, byśmy żyli Jego życiem, abyśmy praktykowali Jego wzniosłe cnoty. W cyklu świąt Bożego Narodzenia i w poprzedzającym je Adwencie żyjemy nadzieją i gorącym pragnieniem oglądania Dzieciątka Jezus, przychodzącego na świat w ubóstwie. Radujemy się z narodzenia Zbawiciela w grocie betlejemskiej. W okresie wiel-

fanocnym, który jest dla nas czasem łaski, budzimy w nas niechęć do grzechu, śpieszymy do źródeł łaski, a miłość do Chrystusa cierpiącego, ukrzyżowanego przepelnia serca nasze. Z głęboką ufnością wierzymy w nasze zmartwychwstanie, które nam przyobiecał Zbawiciel, zwyciężający śmierć. Każdego roku w ten sposób znajdujemy w naszej religijności, dzięki obrzędom liturgicznym, jakby streszczenie życia Jezusa i Jego Matki, oraz przypomnienie życia Świętych, których rocznicę zgonu lub męczeństwa, jako dzień narodzenia dla nieba, pobożnie czcimy. I tak Liturgia staje się dla nas żywą Ewangelią, najbardziej dostosowaną do sposobu pojmowania wszystkich ludzi, opowiadająca nam o życiu, nauce i działalności Pana Jezusa, o prawdach naszej wiary świętej.

Piękna jest Liturgia Kościoła katolickiego ze swoimi bardzo dawnymi obrzędami, z chwytającymi za serce również starymi, prześliznymi śpiewami, oraz z technicznymi głęboką mądrością i silną wiarą tekstami odwiecznych prostych modlitw.

Liturgia nie jest ani surowa, ani monotonna, choć czasem wydaje się taką ludziom, którzy jej nie rozumieją, albo czują się obco w kościołach. Dla osób roztargnionych, nie wnikających w treść i znaczenie obrzędów liturgicznych, nie zainteresowanych głębiej istotną treścią świętych czynności i ich pięknem, Liturgia staje się wprawdzie skarbem, ale zupełnie nie wyzyskanym dla ich duszy. Natomiast dla ludzi wierzących i z dobrą wolą szukających środków, które łączą człowieka z Bogiem, Liturgia jest źródłem uświęcenia, jak bowiem pisał jeden z liturgistów, jest ona „Wielką i powszechną szkołą modlitwy”.

Obecnie Kościół przez swą Konstytucję soborowa przystępuje do odnowienia liturgii oraz do przystosowania jej do dzisiejszych potrzeb życia religijnego. Są w Liturgii pewne części istotne, niezmiennie, które ustanowił sam Bóg i te, tak jak i zasady wiary świętej, nie mogą ulegać żadnym zmianom. Są jednak inne obrzędy, którym ich dzisiejszą formę nadał Kościół i one tylko mogą ulegać ewolucji, a nawet powinny ulec pewnym przystosowaniom, by stały się bardziej zrozumiałymi dla wiernych, żyjących w warunkach, które też się zmieniają powoli, ale bezustannie. Te więc tylko obrzędy będą poddawane stopniowemu odnowieniu, jeżeli rzeczywiście będzie tego wymagało dobro Kościoła i zbawienie dusz, przy zachowaniu zawsze należytego umiaru. Odnowienie zaś samo polegać będzie na lepszym ułożeniu obrzędów i tekstów liturgicznych, by jaśniej wyrażały one rzeczy święte, które oznaczają, oraz, by wierni, w miarę możliwości łatwo mogli je zrozumieć i brać w nich pełny, czynny, zbiorowy udział.

To odnowienie Liturgii będzie dokonywane stosownie do potrzeby wyłącznie przez władzę kościelną, gdyż nikomu innemu, choćby był kapłanem, nie wolno na własną rękę niczego dodawać lub ujmować w Liturgii, albo ją zmieniać. Kierowanie sprawami Liturgii należy do władzy kościelnej, którą w tym wypadku jest Stolica Apostolska, Biskupi i konferencje, czyli zebrania Biskupów.

Podstawą odnowienia Liturgii jest jej należyta znajomość przede wszystkim duchownych. Dlatego też Sobór w swej konstytucji kładzie nacisk na wykłady liturgii w seminariach i na wydziałach teologicznych, zalicza ją do przedmiotów koniecznych i ważniejszych, oraz poleca uczyć liturgii z uwzględnieniem jej różnorodnego zastosowania i szerokiego zakresu podstaw, na których się ona opiera.

Następnie, przy odnowieniu liturgii będzie więcej uwzględniane Pismo Święte, które ma duże zastosowanie w tekstach liturgicznych w formie lekcji i psalmów, a zasadniczo jest główną podstawą, na której się Liturgia opiera. Dlatego też znajomość i umiłowanie Pisma Świętego

jest istotnym warunkiem skutecznego podejmowania prac nad odnowieniem Liturgii. Będzie więc przywrócone w świętych obrzędach obfitsze i bardziej urozmaicone czytanie Pisma Świętego, będą głoszone homilie liturgiczne, oraz zostaną wprowadzone wszelkiego rodzaju katechizmy liturgiczne.

Zostaną przejrzane i w razie potrzeby dostosowane do ducha podejmowanej odnowy księgi liturgiczne, przy czym obrzędy święte będą bardziej dostosowane do sposobu pojmowania wiernych, by były zrozumiałe, przejrzyste, nie zawierały powtórzeń oraz nie wymagały długich wyjaśnień.

Bardzo doniosłe są postanowienia Konstytucji soborowej, dotyczące języka, jaki ma być używany w liturgii. W obrzędach łacińskich utrzymany jest język łaciński, którym posługuje się Kościół zachodni od początków, aż do dzisiejszych czasów. W tym języku, który jest językiem Kościoła naszego, pisane są dzieła wielkich Ojców Kościoła na zachodzie, oraz ułożone jest całe prawie przebogate piśmiennictwo teologiczne i filozoficzne ubiegłych wieków. Język łaciński ma w sobie wielką powagę i dostojność, zwięzłość i precyzję w wyrażaniu myśli ludzkich, jest piękny w swym brzmieniu. Wprawdzie nie jest językiem używanym dzisiaj w codziennym życiu, ale i wszystkie liturgie wschodnie używają języków dawnych, a niektóre z nich posługują się językiem aramskim, którym mówił Pan Jezus, przebywając na ziemi. Konstytucja soborowa przewiduje jednak obok języka łacińskiego zastosowanie w liturgii języków nowoczesnych, zwłaszcza w czytaniach, pouczeniach, w niektórych modlitwach i śpiewach, jeżeli to się okaże pożytecznym dla wiernych, po powzięciu decyzji odpowiedniej władzy kościelnej i po zatwierdzeniu tej decyzji przez Stolicę Apostolską.

Dlatego ważnym postanowieniem Konstytucji soborowej jest dostosowanie liturgii do charakteru, tradycji i do kultury poszczególnych narodów, zachowanie tych właściwości obyczajowych i obrzędowych, które nie łączą się z zabobonami i błędami, a nawet przyznanie miejsca muzyce miejscowej w terenach misyjnych w formowaniu zmysłu religijnego wiernych, oraz w dostosowaniu kultu religijnego do charakteru ludności.

Pewne, zresztą nieznaczące, zmiany mogą zajść i w obrzędach Mszy świętej, ujawniające wiernym pobożny i czynny udział w Najświętszej Ofierze. Będzie przywrócona Modlitwa Wspólna w niedziele i święta, odmawiana po homilii, czyli po kazaniu, za Kościół święty. W tej modlitwie, oraz w czytaniach Pisma Świętego możliwym będzie użycie języka narodowego. W niektórych, bardzo rzadkich wypadkach może być udzielane pozwolenie na Komunię świętą pod dwiema Postaciami, oraz zezwolenie na koncelebrowanie Mszy świętej, czyli jednoczesne sprawowanie Najświętszej Ofiary przez kilku kapłanów, szczególnie w Wielki Czwartek, podczas Soborów i zebrań o licznych udziale kapłanów.

Będą opracowane na nowo rytuały krajowe, a w nich zostaną ujęte obrzędy udzielania Sakramentów świętych w formie bardziej zrozumiałej dla wiernych, z większym zastosowaniem języka, którym się wierni w swym życiu codziennym posługują. Ta sprawa została już u nas w dużej mierze szczęśliwie przeprowadzona, w niedawno wydanym naszym rytuale, który wszedł w użycie na Wielkanoc ubiegłego roku.

Konstytucja o świętej liturgii zawiera sporo wskazań, dotyczących odnowienia obrzędów, sprawowanych przy udzielaniu poszczególnych Sakramentów świętych i sakramentaliów.

Nie mówimy na tym miejscu o przepisach, dotyczących modlitwy brewiarzowej, które dotyczą duchownych wyższych święceń i pewnych

osób zakonnych. Ogólnie jednak należy wspomnieć, że konstytucja podaje pewnej zmianie istniejące dotąd w tej dziedzinie przepisy, kładąc większy nacisk na czytanie Pisma Świętego w lekcjach brewiarzowych i na głębsze poznanie Liturgii.

Postanowienia soborowej konstytucji o Liturgii przypominają wier-
nym znaczenie roku liturgicznego, w którym rozwija się i powtarza
w świętych obrzędach życie Chrystusa, od Wcielenia do Wniebowstą-
pienia i Zesłania Ducha Świętego i do oczekiwania błogostawionej
nadziei i przyjsia Pańskiego. To postanowienie soborowe kładzie nam
na sumieniu obowiązek święcenia każdej niedzieli, jako dnia radości
i odpoczynku od pracy, ale również jako dnia Pańskiego, w którym
mamy uczestniczyć we Mszy świętej, słuchać słowa Bożego i budzić
w sercach naszych uczucia wdzięczności dla naszego Zbawiciela za
Jego Mękę i Zmartwychwstanie..

Bardzo pożyteczne wskazania daje wreszcie Konstytucja soborowa
o śpiewie i muzyce kościelnej, oraz o sztuce kościelnej i sprzętach
liturgicznych. Szczególnie ważne są postanowienia, które mówią o udziale
wiernych w śpiewie, wykonywanym podczas czynności liturgicznych,
a więc o śpiewie gregoriańskim, jak również o ludowym śpiewie reli-
gijnym. Ujawnia się tutaj troska Kościoła, by wierni chętnie brali
udział w tych śpiewach religijnych i czynnie uczestniczyli w tych
obrzędach, których sprawowanie połączone jest ze śpiewem.

Drodzy Bracia i Siostry! Trudno jest w krótkim liście pasterskim
podać treść Konstytucji soborowej i tego wszystkiego, co ona o Litur-
gii świętej postanawia. Zresztą i sama Konstytucja nie wprowadza
szczegółowych zmian, nie daje drobiazgowych przepisów, odnoszących
się do poszczególnych czynności liturgicznych, lecz poprzestaje na ogóln-
nych zarządzeniach i wskazaniach, które wytyczają kierunki odnowy
i rozwoju Liturgii. Będzie zadaniem odpowiednich władz kościelnych
opracowanie szczegółowych zarządzeń wykonawczych, które wprowadzą
w życie postanowienia Soboru.

Jedno pragniemy przypomnieć w naszym liście: wasz udział w tym
wielkim i ważnym dziele, które wymaga pewnego starania i wysiłku
ze strony wszystkich członków Kościoła katolickiego, a więc i od ludzi
świeckich. Jest gorącym pragnieniem Soboru, wyraźnie w kilku miej-
scach konstytucji podkreślonym, by wierni z należyтым usposobieniem
duchowym uczestniczyli czynnie, świadomie i z pobożnością w obrze-
dach liturgicznych, jakie są odprawiane w naszych świątyniach. Byłyby
bezowocne wszelkie wysiłki, jakie podejmowanoby dla odnowy i rozwoju
Liturgii, gdyby wierni obojętnie i biernie, bez przejęcia się, a co gorsza,
bez pobożności brali udział w czynnościach liturgicznych, jako niemi nie
interesujący się tymi sprawami widzowie. Są to przecież akty publicz-
nego kultu Bożego, które z zachowaniem obowiązujących przepisów
wspólnie mamy wykonywać, każdy w swoim zakresie, to znaczy, spełnia-
jąc to, co do niego należy.

Jeśli tak jest, to uczestnictwo nasze ma być zawsze czynne; po-
winniśmy wszyscy śpiewać, kiedy w czynnościach liturgicznych śpiew
jest przewidziany. W tym celu należy uczyć się najprostszycy pieśni
kościelnych, odpowiedzi na kapłańskie wezwania we Mszy świętej,
psalmów, hymnów, antyfon, części stałych Mszy świętej, pieśni śpie-
wanych podczas procesji, byśmy nie milczeli wtedy, gdy świątynia ma
rozbrzmiewać religijnym śpiewem. Należy, jak postanawia konstytucja,
pielegnować życie liturgiczne w parafii, by obrzędy święte nie były
nigdy dla nas czynnościami niezrozumiałymi. Ponad wszystko jednak
starajmy się w czasie Liturgii Mszy świętej zasilać dusze nasze Cia-
łem Pana Jezusa, wzywającego nas do Siebie tym zapewnieniem i tą

zachęta: „Jam jest chleb żywy, który z nieba zstąpił. Kto będzie pożywał tego chleba, żyć będzie na wieki. A chlebem, który ja dam, jest ciało moje, wydane na życie świata” (Jan 6, 51).

Jezus Chrystus, zstępujący na ołtarze podczas Mszy świętej i przebywający wśród nas w Najświętszym Sakramencie, jest ośrodkiem całej liturgii Kościoła katolickiego. Niechaj skupia i jednoczy przy Sobie wszystkie Dzieci swoje, niechaj będzie dla nas społeczną Miłością i Pokojem. W służbie liturgicznej składajmy cześć Królowi, któremu wszystko żyje!

Na tę służbę wszystkich członków Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusowego, błogosławimy Was, w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.

Dan, w Oktawie Wielkiej Nocy, 2 kwietnia 1964 roku.

Podpisali wszyscy Biskupi Polscy.

LIST DO DUCHOWIEŃSTWA W ZWIĄZKU Z WEJŚCIEM W ŻYCIE KONSTYTUCJI SOBOROWEJ O LITURGHII ŚWIĘTEJ

Czcigodni i Drodzy Bracia Kapłani!

W pierwszą niedzielę Wielkiego Postu, 16 lutego bieżącego roku, weszła w życie konstytucja o liturgii świętej, uchwalona przez Sobór Powszechny i zatwierdzona przez Ojca Świętego 4 grudnia ubiegłego roku, z wyraźnym zastrzeżeniem, by przed tym terminem nikt nie podejmował wykonywania przepisów konstytucji.

Gdy obecnie ukazało się w „Acta Apostolicae Sedis”, organie urzędowym Stolicy Apostolskiej, a więc mające już autentyczne brzmienie. Motu Proprio Papieża „Sacram Liturgiam”, ogłoszone 25 stycznia bieżącego roku, wydajemy list pasterski do wiernych, oraz zwracamy się i do Was Czcigodni Bracia, z niniejszą odezwą w tej ważnej sprawie.

Opracowanie, uchwalenie i wydanie konstytucji o liturgii świętej jest wydarzeniem w życiu Kościoła o dużym znaczeniu. Kościół podejmuje odnowienie liturgii i jej duszpasterskie dostosowanie do potrzeb życia religijnego naszych czasów, spodziewając się, zupełnie słusznie, jak najlepszych rezultatów z tej reformy soborowej; liturgia bowiem jest najłatwiejszym i najbardziej pewnym środkiem, wiodącym człowieka do jego upodobnienia się do Chrystusa i do zjednoczenia z Bogiem, w liturgii biją bezustannie ożywcze źródła łaski i w niej dokonuje się dzieło zbawienia człowieka.

Nie od razu będą widoczne rezultaty uchwał soborowych, nie od razu też będą urzeczywistnione wszystkie postanowienia konstytucji, tym więcej, że sama konstytucja nie wprowadza jeszcze szczegółowych zmian, daje jedynie ogólne wytyczne, rzadko wkraczające w szczegóły. Będą więc wydawane rozporządzenia wykonawcze przez odpowiednie władze kościelne, do których należy kierowanie dziełem odnowienia liturgii i czuwać nad należyтым rozwojem życia liturgicznego w Kościele.

Tak doniosłe zadania, wytknięte przez Sobór, wymagają od nas wszystkich skupienia sił i podjęcia z całą dobrą wolą wyteźnionej pracy, która zapewniłaby pełne powodzenie podjętej przez Sobór odnowy.

Na Was, Czcigodni Księża, ciąży obowiązek ciągłego pogłębiania swych naukowych wiadomości o liturgii, wyniesionych z seminarium, by szerzej ujmować tę gałąź wiedzy teologicznej, w jej oparciu o dogmatykę, historię i teologię pastoralną, oraz przez to głębiej rozumieć znaczenie obrzędów liturgicznych i samemu żyć życiem liturgicznym, które przekazujemy powierzonym naszej pieczy wiernym.